

OS LUSÍADAS (LES LUSIADES)
THI HÀO LUIS DA CAMOËS(1525-1580)
THIÊN TRƯỞNG CA BÁT TỬ BỒ ĐÀO NHA

NHẤT UYÊN PHẠM TRỌNG CHÁNH

Tiến sĩ Khoa Học Giáo Dục Viện Đại Học Paris Sorbonne
chuyên ngữ thơ lục bát

THI CA KHÚC I

Gọi thi hứng. Hải hành Bồ Đào Nha của Vasco de Gama đến Phương Đông. Thiên Đình Olympe hội họp. Bacchus chống lại cuộc viễn hành. Vénus và Mars bảo vệ. Đến Mozambique, thủ lĩnh người Maure muốn phá, chiến sự lần thứ nhất chống lại người Gentils, (không theo đạo Hồi). Nhổ neo qua Quiloa và đến Mombasa :

1.

Người, Bồ Đào Nha kiên cường,
Phiêu du thám hiểm lẫy lừng tiếng danh.
Từ bờ Phi Châu phía Đông,
Vượt trùng dương rẽ sóng lần đầu tiên.
Hỡi Người, gió bão xem thường,
Vượt bao nguy khó đại dương sóng ngàn.
Chiến công chinh phục nguy nan,
Một đế quốc mới dựng nên móng nền.

2.

Và Ngài, hùng tráng quân vương,
Hàng trăm dân tộc ngưỡng trông luật Ngài.
Vượt khơi nguy khó đề đòi,
Châu Phi, Châu Á xa vời Đức Tin.
Vững bền vinh hiển ghi tên,
Mặc dù cái chết kề bên chẳng sờn,
Tôi hát ngợi ca anh hùng,
Lửa lòng nung nấu viết thành lời thơ.

3.

Cho ngừng ca chiến công xưa,
Đoàn thuyền Hy Lạp vây Troie công thành.
Hát hoài chuyện cũ chiến tranh,
Alexandre với Trajean thánh thần.
Bồ Đào con cháu nhớ công,
Sao Mai, sao Thủy long lanh cúi chào,
Thi Thần xưa thẹn biết bao,
Chiến công cao cả thanh tao vang lừng.

4.

Tiên nữ sông Tage tuyệt trần,*
Dâng nàng tôi viết chuyện thành lời ca,
Nàng vinh hiển tiếng danh xa,
Nhiệt thành lòng mới đậm đà giác quan.
Lửa thiêng che chở thi văn,
Cho bao thi điệu vang lừng đài trang,

Từ Phébus, suối Thi Thần,(Hyppocrène)*
Chảy nguồn thi hứng tuôn tràn văn chương.

5.
Lòng tôi rạo rức chiến công,
Vất đi tiếng sáo của Pan điệu buồn.*
Cho tôi tiếng kèn vọng vang,
Cho tim rạo rức, dung nhan hồng hào.
Tiếng ca cao vút thanh tao,
Tiếng ca như thể đi vào sao Mai.
Vọng trong vũ trụ vang hoài,
Lời thơ mãi mãi tuyệt vời cao thanh.

6.
Và Ngài che chở, sinh thành,
Nước tự do đã an bình xưa xa.
Từ Tây phương hy vọng qua,
Lan truyền nước Chúa vượt qua biển ngàn.
Người Maure lo ngại hãi hùng,
Đức Tin bảo vệ công trình thời gian.
Thế giới mặt đất Chúa ban,
Ngài có thể viết lên ngàn chiến công.

7.
Ngài cành cọ mới thông dong,
Cành cây đón Chúa vẫy lên bên đường.
Chẳng có một người Tây phương,
César cai trị tiếng danh chẳng bằng,
Chiến công cổ đại xa xăm,
Vẫn còn ghi chép sử xanh thuở nào.
Cho người hay mãi về sau.
Bên cây Thập Tự, Ngài vào niềm tin.

8.
Ngài là vị vua mạnh hùng,
Vàng dương sáng chói lầy lừng đế vương.
Mãi còn chiêm ngưỡng bốn phương,
Nghiêng mình chào đấng vượt lên hơn người.
Du gông cùm có trói người,
Giống dòng Ismaélite dưới trời hung hăng *
Thổ phương đông có hay rằng.(Turc)
Gentil còn uống một dòng sông thiêng.*

9.
Bên tôi một phút nghiêng mình,
Vị quân vương trẻ tôi hằng kính thương.
Sáng láng khuôn mặt thanh niên,
Khi Ngài đi đến điện cung vĩnh hằng.
Đôi mắt vương giả long lanh,
Ngài nhìn quanh, tấm gương lành thanh cao.
Ky tích vương quốc biết bao,
Diễn thành ca khúc ly tao dịu dàng.

10.

Tình yêu quê hương mênh mang.
Không hèn vì mãi cao sang vĩnh hằng.
Thấp hèn không thể ghi công,
Là điều từ thuở xưa còn nằm nôi.
Ngợi ca quân vương tuyệt vời,
Khi Ngài quyết định là người ngời cao.
Vị vua các bậc anh hào,
Mà toàn dân đã nhìn vào tấm gương.

11.

Hãy xem, bạn sẽ thấy rằng,
Không vì ca tụng vinh quang con thuyền.
Bằng những kỳ tích ảo huyền,
Ba hoa giai thoại, hư danh dối lòng.
Như các Thi Thần nước ngoài.
Kỳ tích thật sự, ra khơi vượt trùng.
Roland gân xạ chiến công,*
Rodomont thành lũy, sông hồng Roger.*

12.

Numo can đảm chẳng nề,*
Quân vương phụng sự, giúp quê hương nhà.
Egas, Dom Fuas tại ba,*
Homère xứng đáng lời ca, cung đàn.*
Mười hai pháo thủ ngự lâm.
Mười hai Albion, Magriço tiếng tăm anh hùng.
Gama sáng chói lẫy lừng,
Énée vinh hiển nên danh một người.*

13.

Nếu phải sánh với danh người.
Charlemagne đó, thời César anh hào.*
Alphonse phải nhớ trước nào,*
(Anh quang cũng tắt chìm vào tối tăm.
Vị vua thắng dân dã man,
Nước non sôi sục rồi tàn tiêu hoang.)
Và Jean dũng sĩ kiên gan,*
Alphonse ba, bốn, thứ năm danh hùng.*

14.

Thơ tôi không quên nhắc tên,
Các anh hùng mới dựng nên nghiệp hùng.
Đến tận nơi xứ Rạng Đông,
Phát cao cờ với chiến công lẫy lừng.
Pacheco can đảm, Almeidas chẳng sờn.*
Sông Tage số phận khóc buồn tiếc thương.
Albuquerque, Castro thánh tâm,*
Và bao người khác tử sinh hành trình.

15.

Khi hát ngợi ca anh hùng,
Vị vua cao thượng tôi không thể ngừng.
Ngôi cao cai trị vững bền,
Lời ca chọt đến lạ lùng lời thơ.
Đội quân hùng hậu chẳng ngờ,
Từ Phi Châu đến biển bờ Đông phương.
Người ngoại đạo nhận quân vương,
Ca vũ trụ cũng kính nhường ngưỡng trông.

16.

Người Maure chăm chú mắt nhìn,
Người man đưa cổ gông cùm sắt mang.
Đôi tay cũng sẵn còng xiềng.
Tethys lòng sẵn tiếp trang anh hùng.*
Sẵn sàng điện các lịch thanh.
Dành cho vua đẹp trai lòng yêu thương.
Mê vua quý phái thanh xuân,
Ước ao được kết tơ duyên với chàng.

17.

Từ Thiên Sơn đỉnh non thần,
Biết Ngài tuần tú đôi dòng tổ tông.
Một từ vàng ngọc cao sang,
Một từ dòng dõi chiến công lẫy lừng.
Kết duyên từ đó sinh thành,
Triều đại vinh hiển thanh bình vàng son.
Lưu truyền lời nói nhân gian,
Vị vua bắt tử ngọc vàng xứng danh.

18.

Ngôi Ngài cai trị đất lành,
Thần dân sung sướng thái bình dài lâu.
Thật là khó viết nên câu,
Văn thơ sáng chói công đầu ngợi ca.
Thuyền rẽ sóng bạc đi xa,
Khác Argonautes, chỉ là chiến công.*
Mắt Ngài theo dõi mệnh mông,
Tai quen với những lời mong khẩn cầu.

19.

Thuyền lướt đại dương xanh màu,
Vượt qua gió dữ, phương nao bão bùng.
Cánh buồm trôi nhẹ mệnh mông.
Buồm căng theo ngọn gió lồng biển khơi.
Chỉ còn bóng trắng bên trời,
Con thuyền rẽ sóng vượt khơi tung hoành.
Ai biết số phận mệnh mông,
Giữa bầy hải mã vị thần Protée.*

20.

Trên Thiên Sơn đỉnh sáng ngời.
Cai quản số phận con người thế gian.

Thiên đình thần hội luận bàn.
Tương lai định đoạt số phận Phương Đông.
Bầu trời trong sáng thủy tinh,
Cùng đi ra đến bờ sông Ngân Hà.
Số phận Tonnant định ra,*
Châu của Atlas công vai địa cầu.*

21.
Bảy tầng trời vượt qua mau,
Các thần tụ hội ngôi cao Thiên Đình.
Cùng chung ý nghĩ luận bàn,
Trời cao, đất rộng, sóng ngàn biển xanh.
Bước hải bay vượt thần thông,
Kẻ từ Bắc Cực giá băng lạnh lùng.
Kẻ từ Nam Cực tối tăm,
Mặt Trời che khuất ánh hồng dần lên.

22.
Bàn đào sáng láng cõi thiên,
Ngôi Cha Sâm Sét*, ngôi thần Hỏa Sơn.*
Từ ngai tinh tú vàng son,
Đưa tay ra hiệu triều cung luận bàn,
Như vị vua cõi nhân gian,
Cũng mang vương miện, hốt vàng ngọc trân.
Dáng điệu tỏa sáng quang lâm,
Nghiêm trang chủ tọa thiên cung vĩnh hằng.

23.
Minh châu sáng chói ngai vàng,
Các thần cao thấp vôi vàng gần bên.
Tùy theo thứ tự định phân,
Thần vinh quang trước, sau thần kém hơn.
Lý do hội họp rõ ràng.
Triệu tập đông đủ luận bàn thế gian.
Jupiter, cất tiếng Thần Vương*.
Giọng trầm áp áp, oai hùng trang nghiêm.

24.
“Hỡi dân bất tử cõi thiêng,
Ngàn sao lấp lánh, ánh dương chói vào.
Đèn đây định phận ra sao,
Lusus hùng mạnh, nước bao anh hùng.*
Số phận sứ mệnh mở mang,
Bằng đây sắc chiếu rõ ràng thiên cung.
Như sứ mệnh xưa các dân ;
Assyriens, Perses, Grecs cùng Romains”.*

25.
“Các thần đã thấy rõ ràng,
Vớ sức bình thường, đã thắng ngoại xâm,
Đuổi lũ Maure khỏi biên cương,
Một dòng sông Tage thấm nhuần đất đai.

Thắng Castillan hùm oai,*
Mang lại độc lập cõi trời giúp công.
Vượt trùng dương vang tiếng danh,
Vinh quang đã đèn lập công lẫy lừng.”

26.
Các thần Cổ Đại giúp công,
Dân Romulus sao đành lặng im.*
Viarate tiếng hùng anh.*
Lãnh đạo kháng chiến chống Rome kẻ thù.
Ta im lặng được sao ư ?
Bò Đào thuyền trưởng vượt mù khơi xa.
Không nhìn nhận xem được là,
Thân nai là biến hóa ta Trí thần.*

27.
“Hôm nay khai hội thiên đình,
Vì con thuyền gỗ tìm đường mới đi.
Biển ngàn giông bão xá gì,
Châu Phi chẳng ngại sóng khi gió lồng.
Đã vượt các nước xa xăm.
Đường dài ngày cũng dần dần lâu hơn.*
Dự định cao đến bốn phương.
Đến tận các cõi nôi hồng rạng đông.”

28.
“Người như ta biết số phận,
Chẳng thể nào cản ngăn bằng luật thiên.
Dân đã chế ngự đại dương.
Bước qua ngưỡng cửa lửa thiêng ánh hồng.
Bước qua mùa đông lạnh lùng,*
Xá gì công sức mệt nhọc lòng đã qua.
Xứng đáng thế giới gần xa,
Xét xem khát vọng thật là đến đâu.”

29.
“Đã đạt đến đích từ lâu,
Vượt qua mùa chướng, hiểm sào nguy nan.
Vượt qua bão tố đấu tranh,
Vượt qua khí hậu khác trong cõi trời.
Cho phép an lạc nghỉ ngơi,
Châu Phi tìm đến sống thời gian nan.
Con thuyền mới nay cũ mèm,
Hành trình vạn dặm tiếp trong hải đồ.”

30.
Jupiter vừa dứt lời,
Hội Đồng nổi bão giông thời loạn tranh.
Khác nhau ý kiến các thần,
Thần đồng ý kiến, thần không đồng tình.
Nhất là Bacchus* nói, làm,
Lời Jupiter chẳng hài lòng lắm khi.

Phương Đông sẽ quên tức thì.
Bồ Đào Nha hãnh diện chi được nào.

31.
Số phận cản trở ra sao,
Tây Ban Nha cũng bước vào cuộc tranh.
Đại dương bão tố tung hoành,
Đặt ách bảo hộ kinh thành Doris,
Biển Ấn Độ thuyền ngược xuôi,
Vượt xa Cổ Đại hải hồ ngày xưa.
Hơn cả danh tiếng Ny Sa*,
Khúc ca lòng lầy đã qua một thời.

32.
Chinh phục Ấn Độ xa vời,
Số phận may rủi được lời ngợi khen.
Từ kẻ uống nước Thi Sơn,
E rằng tất cả tiếng danh phai tàn.
Theo dòng nước đen thời gian,
Sóng đen quên lãng sẽ làm phôi phai.
Dù vùng đất có được nguời,
Bồ Đào Nha, cũng như thời chuyện xưa.

33.
Vệ Nữ xinh đẹp thiết tha,
Bồ Đào đức hạnh như là thành Rome.
Thời cổ đại nàng yêu thương,
Nàng muốn che chở dân lòng bao dung.
Sao chiếu mệnh lòng can trường,
Đất Phi Châu đã mở đường thành công.
Cùng chung giá trị tiếng danh,
Tương quan với tiếng La Tinh cội nguồn.

34.
Cythere thần nữ đồng tình,*
Như dân Parcas đã từng nghe danh.
Giống nòi dũng sĩ hùng anh,
Mở mang đế quốc với lòng bao dung.
Vinh quang cứu vãn tiếng danh,
Hy vọng mở rộng đức tin phụng thờ.
Các thần tranh luận ồn ào,
Mục tiêu tranh luận dựa vào ý riêng.

35.
Như Austo thời Bắc Phong,*
Qua ngàn cây cối mệnh mông um tùm.
Lá cành run rẩy uốn cong,
Tiếng cây kéo kẹt lạnh lùng cuồng điên.
Núi gió hú, khi thì thâm,
Cây cành gãy đổ khắp vùng ngổn ngang.
Khi thần Olympe cãi tranh,
Tỏa ra sấm sét, chớp giăng khắp vùng.

36.

Mars chống ý kiến nữ thần,
Chắc vì thất vọng mối tình thuở xưa.
Hay kiêu căng hùng mạnh ta,
Độc quyền cứu giúp khi nhà nguy nan.
Mars hơn cả tiếng háo danh,
Muốn được kính trọng sức hùm giải nguy.
Nổi cẩu quay lao trong tay,
Năm chiếc khiên xuống trong tay lòng thông.

37.

Mũ kim cương lên đầu trần,
Lưỡi trai hát xuống anh hùng ra oai,
Như khi ra trận máu rơi,
Bước chân cứng rắn trước Ngài Thần Vương.
Góp ý kiến, hấn dừng chân,
Đập ngọn lao mạnh, tay trần sắt đanh.
Đùng đùng nổi sấm trời xanh,
Apollon cung tái xanh mặt mày.

38.

Hấn rằng : “Cha các thần trời,
Cai quản các giống con người Ngài sinh.
Bán cầu mới họ đi tìm,
Tùy theo gan dạ mà nên công này.
Xứng đáng cứu giúp của Ngài,
Làm sao cứ mãi để hoài ước mong.
Nghe lời cầu, Ngài định phân,
Chẳng lý gì mối nguy nan của Ngài.

39.

E rằng lý chẳng sáng soi,
Bacchus lo ngại việc thôi chẳng thành.
Chẳng mang gì hơn tiếng danh,
Các con Lusus thần từng giúp cho.*
Nếu thần cản trở ý đồ,
Dự định to lớn, mưu mô khó thành.
Có thể nào không can trường,
Vinh quang xứng đáng, con đường vinh quang.

40.

Ngài trí cả đấng vạn năng,
Không nên đặt lại điều phân định rồi.
Chỉ một điều kiện ấy thôi,
Mercure thần lộng gió khơi nhẹ thuyền.*
Như mũi tên lướt tung lên,
Bay lên để chỉ dẫn đường người đi.
Đến xứ Ấn Độ một khi,
Cho người mệt nhọc đường dài nghỉ chân.

41.

Gật đầu lời nói của thần,
Lời Mars dững cảm, tán thành Thần Vương.
Hội nghị chấm dứt Thiên cung
Nước cam lồ rót cùng chung tiệc tùng.
Các thần về lại cung mình.
Dãy ngân hà sáng quang minh trên đường,
Các thần dời gót muôn phương,
Hưởng lời cầu khẩn khói hương nhân quần.

42.

Khi tương lai đã định phần,
Olympe hiển hách nơi phân toàn quyền.
Người hiếu thắng rẽ biển xanh,
Từ vùng Tây biên phương Đông lướt thuyền.
Ethopie bờ biển đi lên,
Saint Laurent đảo bình minh soi hồng.
Mặt trời lên nóng da thân,
Các thần hoá biển Typhée thành hải ngư.

43.

Gió thổi nhẹ, biển như ru,
Cho người được hưởng ơn sâu của Trời.
Khí không mây xám buồn trôi.
Không gì đe dọa thuyền nơi biển ngàn.
Prasso bến cũ băng ngang,
Ethopie cổ đại tên truyền từ xưa.*
Biển khơi đảo mới hiện ra,
Vây quanh mặt nước bao la chan hòa.

44.

Thuyền trưởng Vasco de Gama,
Lòng cao chí cả, muốn qua nơi này.
Bắt buộc định mệnh đổi thay,
Gama trí dũng thẳng ngay không sờn.
Dừng lại nghỉ chân chằng cần,
Vì vùng đất chẳng có dân cư gì,
Quyết định tiếp tục đường đi.
Dù điều xảy đến chẳng gì tưởng mong.

45.

Đảo to rộng kẻ đất bằng,
Nhiều con thuyền nhỏ ra cùng thời gian.
Cánh buồm thổi nhẹ gió ngàn,
Như lướt trên sóng nước ngàn trong xanh.
Cả thuyền thủy thủ ngạc nhiên,
Nhìn về hướng họ đang đường bảo nhau:
Người lạ phong tục thế nào ?
Luật gì ? Vua họ ra sao ? luận bàn.

46.

Đám thuyền hiện rõ tầm nhìn,
Thân thuyền dài nhỏ, tàu buồm mỏng manh.

Buồm mỏng nhỏ kết bằng phen,
Toàn bằng lá cọ đan liền sát nhau.
Trên thuyền giống người da màu,
Thuở Phaeton lái chiến xa nào của cha,*
Gây nắng cháy đen cả da,
(Pado đã biết, Lampétusa đã khổ đau)

47.
Mũ bằng vải thêu đủ màu,
Khăn choàng trắng sọc quấn vào quanh thân.
Có người thì mang choàng lên,
Người thì làm dáng đắp mền trên tay.
Ngực lưng trần trụi phô bày,
Người thì kiếm ngắn, người tay dao bầu.
Trên đầu đội quần khăn câu,
Vừa chào vừa thổi ốc tù tiếng sanh.

48.
Vây tay, nắm khô dậm chân,
Họ ra dấu hiệu cho con thuyền Bò.
Mũi thuyền nhẹ hướng vào bờ,
Cuối cùng dừng lại đứng chờ xây ra.
Lính và thủy thủ dàn xa.
Sẵn sàng thử thách để mà ra tay.
Buồm xếp cánh chuẩn bị ngay.
Một khi nguy biến lại bày ra khơi.

49.
Thuyền buồm chưa neo xong xuôi,
Đoàn người lạ đã leo rồi bằng dây.
Mừng vui hớn hở mặt mày,
Gama thuyền trưởng tỏ bày thiện tâm.
Bàn được kéo trên sàn sên.
Rượu Bò Đào rót vào chung tức thì.
Vui vẻ cùng uống cụng ly,
Người Phéaton làm cháy chẳng chi chổi từ.*

50.
Rồi cùng ăn nhẹ cùng nhau,
Bằng tiếng Á Rập lời chào hỏi thăm.
“Từ đâu mà đến dùng chân,
Xứ nào đến, kiếm chi bằng biển khơi.
Người Bò trên thuyền tiếp lời :
Bò Đào Nha đến cõi trời Phương Tây.
Đi thuyền vượt biển nhiều ngày,
Chúng tôi thám hiểm cõi này Phương Đông.”

51.
“Thuyền chúng tôi vượt đại dương,
Qua phần Nam Cực qua vùng Tây Ban Nha.
Bờ Phi Châu chúng tôi qua,
Vùng trời vùng đất vùng xa ngàn trùng.

Chúng tôi có vua mạnh hùng,
Rất thương yêu tốt với cùng toàn dân.
Cung cấp thuyền vượt đại dương,
Đến cả vùng đất Achéron* tận cùng.

52.

Vâng lệnh chúng tôi kiếm tìm,
Nơi sông Indus tưới miền phù sa.*
Vì họ, muốn vượt khơi xa,
Nơi bầy hải cẩu bên bờ hoang vu.
Bây giờ có lý nếu như,
Cho tôi biết chẳng chối từ làm sao.
Xứ các anh ở thế nào ?
Có biết Ấn Độ ra sao nước nhà.

53.

“Chúng tôi một hải đảo xa,
Chẳng biết đất ấy, luật nhà nước non.
Chúng tôi bản xứ thiên nhiên,
Chẳng luật nào hết chẳng riêng trí gì.
Chúng tôi luật thật từ khi.
Abraham sinh cháu con chi giống dòng*.
Cai trị thế giới nay cùng,
Trai mẹ Do Thái, cha dòng Païen*. »

54.

“Đảo nhỏ chúng tôi sống sinh,
Là nơi chắc chắn nhất trong xứ nhà.
Quiloa, Mombasa, Sofala.
Tiếp đón khách lạ đi qua an lành.
Chúng tôi tiếp đón mọi dân,
Đến xứ này ở. như dân sinh thành.
Chẳng gì dẫu với các anh,
Đảo này tên gọi Mozambique.

55.

Các anh đến từ xa mờ,
Tìm xứ Ấn Độ đất trời nóng ran.
Nếu mong có kẻ giúp đường,
Chúng tôi hướng dẫn đi tìm chốn xa.
Đảo dù nhỏ, đủ cả mà,
Thức ăn tươi mát, người qua rất cần.
Ông Hoàng chúng tôi trông mong,
Để mà tiếp đón, sẵn lòng làm quen.

56.

Dứt lời Maure và đồng hành,
Trở về thuyền nhỏ vào trong bến rồi.
Còn thuyền trưởng tùy tùng thôi,
Dấu hiệu tốt đẹp đồng thời biết quen.
Như Phébus xong việc làm,*
Xe thủy tinh đã lướt chòm sóng xanh.

Dịu dàng cô em Mặt Trăng,
Đi đến thay thế, giấc lành nghỉ ngơi.
57.

Đêm buông sóng vỗ mồn hơi,
Niềm vui kỳ lạ chẳng lời chờ mong.
Ước mong sẽ được hoàn thành,
Ấn Độ mơ ước du hành gắng công.
Mọi người muốn đến, nóng lòng,
Cùng được bày tỏ bởi dân lạ này.
Ngạc nhiên lòng tin nơi đây,
Tôn giáo ngoại đạo khắp nơi đất lành.

58.

Ánh trăng lấp lánh biển xanh,
Như làn sóng bạc thủy ngân bập bênh.
Bầu trời tinh tú mông mênh,
Như mùa rải hạt cánh đồng thóc gieo.
Gió dữ yên ngu chẳng theo,
Nơi nào hang động cheo veo các miền.
Người thay canh thức trên thuyền,
Như thói quen đã lênh đênh biển ngàn.

59.

Bình minh hồng lên huy hoàng,
Mái tóc rực rỡ tơ vàng mênh mông.
Vén màn đêm con Hypéron,*
Bước ra khỏi giấc mộng lòng đêm đen.
Đoàn thuyền đã kéo cờ lên,
Trên thuyền khăn trướng sẵn sàng tiếp tân.
Đón ông Hoàng của đảo xanh,
Sẽ đến tham dự tiệc chung trên thuyền.

60.

Rồi họ đến, chèo nhẹ buông,
Để được trông thấy trên thuyền Bò Đào Nha.
Vớ thức ăn tươi đất nhà,
Mà họ nghĩ đến, người xa lạ miền,
Ở từ vùng biển Caspienne,
Đi qua chinh phục đất miền Á Châu.
Sứ mệnh chẳng biết từ đâu,
Sẽ lập đế quốc địa đầu Constantin.*

61.

Thuyền trưởng tiếp đón Maure dân,
Và cho vài món vật cần đổi trao.
Ông cho mút ngọt, rượu đào,
Đồ ăn chẳng biết ra sao, dân này.
Họ ăn uống thích thú ngay,
Mùi mút ngọt lịm, rượu say men nồng.
Rượu ngọt khoan khoái tâm hồn,
Người Maure thích thú thoả lòng vui chơi.

62.

Thủy thủ ngồi trên ghé dài,
Ngạc nhiên nhìn thấy những người địa phương.
Ngôn ngữ phức tạp người man.
Người Maure cũng ngạc nhiên trông sắc màu.
Quần áo, thuyền hùng mạnh sao,
Họ hỏi vồn vã xôn xao lạ lùng.
Từ đâu mà đến hải trình,
Turquie có đến chăng vùng tiếng danh.

63.

Họ còn muốn biết Thánh kinh,
Luật thiêng liêng và đến đức tin nhân quần.
Để xem có giống họ không ?
Trung thành với Chúa như lòng họ chẳng ?
Họ đòi thuyền trưởng cho xem,
Và thử các súng thần công thế nào ?
Đặt hai bên sàn thuyền cao.
Khi dùng đánh trận ra sao với thù.

64.

Thuyền trưởng oai dũng trả lời,
Bảo người thông dịch biết nơi tiếng này.
“Tôi sẽ nói cho họ hay,
Vinh danh vị Chúa tôi đầy lòng tin.
Bằng vũ khí tôi trên thuyền,
Tôi không chinh phục các miền Turc đâu.
Nước tôi hùng mạnh Châu Âu,
Đi tìm Ấn Độ địa đầu xa xăm.

65.

Tôi theo Đấng, vương quốc Ngài.
Vạn vật vâng lời, hình tướng hay không.
Đấng sinh ra dưới trời xanh,
Vật chất hay động vật trên đất bằng.
Ngài bị lãng nhục đê hèn,
Ngài chết vô lý, đau buồn nào hơn.
Ngài cứu thế tự trời xanh,
Nâng người sinh tử được lên cõi Trời.

66.

Toàn năng vô hạn Người-Trời,
Tôi mang theo sách những lời Thánh kinh.
Trên giấy điều được viết thành,
Luật dạy nhân loại điều lành khắc ghi.
Nếu muốn xem vũ khí đây,
Sẽ thỏa lòng này theo ý ước mong.
Tôi xem như các bạn thân,
Thân ra thù ý tôi không muốn thành.

67.

Nói rồi bảo trăm hải quân,

Chuẩn bị vũ khí như lâm trận tiền.
Đoàn quân vũ khí sẵn liền,
Áo giáp lưới thép đan mang trên mình.
Ngọn lao sắc, đủ màu khiên.
Đạn đại bác, súng thép tinh ngắn tầm.
Súng thần công, đến nổ cong,
Bao đựng tên với lao đồng, mâu thương.

68.

Bom lửa, thuốc nổ trong thùng,
Thuyền trưởng chẳng muốn binh đoàn Vulcan.
Châm ngòi kiếp đăm lửa hồng,
E rằng gây nổi hoảng kinh mất hồn.
Trai tim dũng cảm khoan dung,
Bao kẻ yếu đuối giật mình chẳng nên.
Ấy là lý lẽ tự nhiên,
Con sư tử yếu, giữa đàn cừ non.

69.

Trong lúc người Maure trên thuyền,
Mắt nhìn chăm chú miên man lạ lùng.
Có kẻ mối thù vẫn bên,
Trong ý tưởng xấu, muốn thềm tâm tư.
Mặt người chẳng lộ gì đâu,
Cũng cười vui vẻ, chẳng câu nệ gì.
Những âm mưu mãi nghĩ suy,
Đến khi loạn động ra tay việc làm.

70.

Thuyền trưởng muốn người dẫn đường,
Đ dẫn đến Ấn Độ nơi miền xa xôi.
Sẽ được trả lương đúng lời,
Công lao bồi đắp đến nơi hành trình.
Người Maure đã hứa phân minh,
Nhưng tim thâm độc thực hành tối đen.
Họ muốn dẫn dắt con thuyền,
Thay vì đến chốn, vào đường tử vong.

71.

Mối thù hận nổi trong lòng,
Xấu xa muốn giết giống dân lạ lùng.
Chẳng là chân lý chung cùng,
Người con David đã từng giảng cho.*
Ôi bí ẩn tự trời cao,
Chẳng thông minh nào, có thể lường đo.
Lòng thù nham hiểm ai dò.
Làm sao biết được lo cho bạn mình.

72.

Người Maure lừa dối đi cùng,
Lên thuyền với nổi đồng tình dối dang.
Dấu diêm được sự diêm đàng,

Vẻ mặt cười nói luôn luôn hòa đồng.
Thuyền vượt sóng đêm thủy ngân,
Không lâu lướt sóng biển xanh hành trình,
Đất liền tiếp đón ân cần,
Người Maure trở lại về trong xóm làng.

73.

Thiên đình trong sáng cao thành.
Thần Thébain được sanh trong bắp đùi. *
Nhìn người Bô cùng Maure vui,
Biết trong tâm tưởng ý thời bất lương.
Sẽ dẫn đến sự tổn thương.
Người Maure nham hiểm chỉ mang hận thù.
Chẳng hổ thẹn chi mặc dù,
Thần đà nghĩ đến mưu sâu nói thâm :

74.

“Phải ngừng số phận đã dành,
Bô Đào hãnh diện chiến công lấy lừng.
Đặt ách thống trị trên lưng,
Dân quân Ấn Độ xưa từng chiến công.
Riêng ta con của Thần Vương,
Dù cho xứng đáng tấm lòng quang vinh,
Định mệnh cũng thấy bất bình,
Lẽ nào ta để tiếng danh vấy vào.”

75.

“Khi Thần cho phép trên cao,
Con Philippe chiến công nào vinh danh.*
Ta đã im lặng trong lòng,
Nhìn cả vũ trụ trong vòng ách mang.
Có thể định mệnh đa đoan,
Cho dân tộc nhỏ nhiệt thành tài năng.
Macedonienne, Romain đã đành.*
Lại nhường chỗ mới cho dân Bô Đào.

76.

Thế nên phải rõ ràng nào,
Chẳng để Thuyền trưởng đi vào nơi đây.
Cam bẫy nham hiểm đặt bày,
Thì sẽ không mất đất này Phương Đông.
Và ta sẽ xuống dương trần,
Kích thích cho được tấm lòng dân Maure.
Những điều trực tiếp đến cho,
Để mà biết được mưu đồ thích nghi.

77.

Nói rồi thần vội làm ngay,
Du hành đến cõi đất này Phi Châu.
Hiện ra người trần dài lâu,
Đến Prasum, có biết đâu ý đồ.
Để làm tinh xảo mưu mô,

Hóa thân dưới dạng người Maure kính sùng.
Tại Mozambique thiết thân,
Già khôn ngoan được kẻ chủ làng lắng nghe.

78.

Đợi thời thuận tiện tí tê,
Đặt điều xấu nói đi về âm mưu.
Chuyện cướp bóc đã nghe nhiều,
Những kẻ mới đến với bao con thuyền.
“Các xứ sở dọc biển xanh,
Tiếng đồn vang dội chẳng lành họ đây,
Phiêu lưu cướp bóc ra tay,
Đòi tiền chuộc mạng thân này mới yên.”

79.

“Biết chẳng bọn chúng đảo điên,
Tôi còn nghe bọn Chétien bạo tàn,
Cướp bóc đốt phá hoang tàn,
Khắp nơi tất cả xóm làng đi qua.
Muru mô gài bẫy gạt ta,
Giả vờ tử tế để mà hại nhân,
Cướp người, súc vật bạc vàng,
Bắt đàn bà lẫn trẻ con cả làng.

80.

Tôi biết Thuyền trưởng quyết lòng,
Sẽ lấy nước ngọt cho thuyền sớm hôm.
Có người hộ tống vào làng,
Làm bao điều xấu làm cần hoảng kinh.
Hãy tuyển trai tráng mạnh hùng,
Ẩn nắp kín đáo canh phòng, im hơi.
Đợi họ đi đến nơi rồi,
Nhảy ra phục kích dễ thôi, sẽ thành.

81.

Ta bày cách làm tan tành,
Giết bọn chúng nó đến tận cuối cùng.
Ta nghĩ ra kế an toàn,
Cho người hướng đạo dẫn đường đến chơi.
Khôn ngoan lanh lợi nói lời,
Sẽ dẫn chúng đến tận nơi bấy này.
Dàn trận phục kích chẳng hay,
Tàn sát giết cả lũ bấy thì xong.

82.

Bacchus bày mưu kế xong,
Người Maure kinh nghiệm chiến tranh đã nhiều,
Đưa tay ôm cổ thân yêu,
Cám ơn thần giúp đỡ điều âm mưu.
Rồi ra, sắp đặt mưu đồ,
Chuẩn bị cuộc chiến đánh vô kẻ thù.
Máu đỏ thay nước uống chừ,

Sẽ làm tan tác thuyền Bò Đào Nha.

83.

Mưu phục kích bầy bày ra,
Một người Maure đã tuyển qua đến thuyền.
Khôn lanh khéo léo dẫn đường,
Làm cho tàn hại đối phương chuyến này.
Dẫn Bò Đào Nha đến đây,
Chỉ bờ chỉ biển chỗ này nước ngon.
Sẽ rơi vào bẫy sẵn sàng.
Chẳng có lối thoát, chẳng còn đứng lên.

84.

Apollon toả ánh dương.
Sang soi trên đỉnh non ngàn Nabathéen.
Gama và bạn đồng hành,
Quyết định tìm nước với đoàn vũ trang.
Đoàn người lên chiếc thuyền con,
Dù là chẳng biết mưu toan đón chờ.
(Nhưng mọi chuyện đều phòng ngừa)
Vì điều linh tính chẳng chừa hiểm nguy.

85.

Vì trước có điều chẳng hay,
Thuyền trưởng mong muốn người đi dẫn đường.
Họ nói chát chúa sóc hồng.
Ngược lại tất cả điều mong đợi chờ.
Vì lý do đó nghi ngờ,
Những điều nham hiểm dấu hờ bên trong.
Đi vào ba chiếc thuyền con,
Sẵn mang vũ khí đề phòng nguy nan.

86.

Người Maure chạy dọc bãi thuyền,
Không cho lên đê đi tìm nước trong.
Khiên dài, dao mác cản ngăn,
Nỏ cung và mũi tên ngấm độc đầu,
Đứng chờ người từ bãi tàu,
Và nhiều người khác núp sau đợi chờ.
Xem như chuyện nhỏ người Bò,
Cử người đi đến hỏi dò nguyên do.

87.

Từ bãi cát trắng trên bờ,
Mạng khiên da thú, lao chờ, dọa la.
Thách đố dũng cảm Bò Đào Nha,
Đoàn người rộng lượng hải hà sợ chẳng ?
Như sợ chó dữ nhe răng,
Họ đồng một tiếng nhảy nhanh lên bờ.
Chẳng ai sau trước, chẳng chờ.
Ai cũng dũng cảm, chẳng hề sợ chi.

88.

Đầu trường bờ mộng máu rơi,
Người thích vui vẻ hả hơi trong lòng.
Theo dõi các mũi dao đâm.
Tiếng la, huyết sáo âm âm kêu vang.
Con vật hãnh tiến húc càng.
Cúi cái đầu xuống đôi sừng cong lên.
Tấn công nhắm mắt khó khăn,
Đến khi hết sức thì nằm lăn quay.

89.

Từ trên thuyền pháo bắn ngay,
Những làn lửa nóng vụt bay trận tiền.
Đạn đồng giết, tiếng vang âm,
Không gian rền rít tiếng làn đạn bay.
Người Maure tan nát chân tay,
Hải hùng máu đỏ rơi thây lẫn đùng.
Kẻ toan phục kích hải hùng,
Tiến công chẳng dám, chẳng chường mặt ra.

90.

Chẳng dừng trận người Bồ Đào Nha,
Tiến công chiến thắng dẹp qua con đường.
Tiến bước đốt phá tan tành,
Cả thị trấn chẳng tường thành bao che.
Maure tiếc vũ khí thô sơ,
Nên phải trả giá đắt cho bạo hành.
Nguyên rủa xúc phạm chiến tranh,
Người già thờ thần, mẹ đành bú con.

91.

Trốn chạy người Maure hoảng hồn,
Bắn tên loạn xạ, tay còn vung lên,
Ném đá, ném gậy, sỏi tung,
Những gì nhặt được, đến còn tay không.
Bỏ hải đảo về đất liền,
Sợ bị đánh đuổi nhảy càn sóng xanh,
Băng eo biển về đất bằng,
Mong được thoát chết an lành nghỉ ngơi.

92.

Kẻ leo thuyền độc mộc dài,*
Người nhào ra biển lội hoài ra xa.
Chìm trong sóng biển bao la.
Sóng ngàn đẩy, đuổi tay ra nhận chìm.
Súng bắn đuổi theo trên miền,
Làm tan vỡ những gổ thuyền lênh đênh.
Người Bồ trừng phạt kẻ hèn,
Hành động nham hiểm mưu toan hận thù.

93.

Chiến thắng trở về đoàn tàu,

Mang theo những phẩm vật nào chiến công.
Và lấy nước uống đủ dùng,
Họ chẳng còn gặp những ngăn cản rồi.
Người Maure nham hiểm thiết thòi,
Niềm thù hận cũ xưa thời nổi lên.
Thấy thiệt hại chẳng gì nên,
Cho nên họ lại mưu toan khác làm.

94.

Hôm sau thu lĩnh* đến bàn,
Ước mong ngưng chiến, tỏ lòng hồi tâm.
Người Bô chẳng nghi chiến tranh,
Hoà bình cái vỏ trông không bề ngoài.
Và người dẫn đường hứa lời,
Ngờ đâu hèn hạ, là người đồng tâm.
Dẫn vào chỗ chết dối dang,
Chẳng chút hổ thẹn nói bàn hiệp thương.

95.

Thuyền trưởng nghĩ hẳn thật lòng,
Tiếp tục con đường, thuận hướng thuyền đi.
Mùa tốt, gió thuận mấy khi,
Sẽ đến Ấn Độ chẳng gì khó khăn.
Người dẫn đường mừng trong lòng,
Sẽ được yên nghỉ khi xong hải trình.
Theo lời người hướng dẫn đường,
Cánh buồm căng rộng theo làn gió thanh.

96.

Bỏ qua thị trấn đê hèn,
Amphitrite đến rẽ làn sóng xanh.*
Các tiên Nérée đồng hành,*
Đi theo hộ tống con thuyền lướt nhanh.
Thuyền trưởng biết tính, khôn ngoan,
Không rơi vào bẫy thêm lần nữa thôi.
Coi chừng, nói hỏi, không ngại,
Về xứ Ấn Độ bến nơi đây thuyền.

97.

Người Maure khôn ngoan biết lòng,
Theo mưu Bacchus đã căn dặn gì.
Dành một mưu mới đường đi,
Cản ngăn đến Ấn Độ vì mất công.
Trả lời các bến bờ sông,
Theo ý câu hỏi theo lòng Gama.
Chẳng nghi sự thật nói ra.
Tấm lòng dững cảm chi mà hoài nghi,

98.

Người dẫn đường còn nói gì.
Như Simon gạt lờng người Phrygiens*.
Đến gần một hòn đảo con,

Nơi đây sống các Chrétien xưa còn.
Người Thuyền trưởng lắng nghe đường,
Rất vui khi biết được tin tức này.
Muốn dừng thuyền đến gặp ngay,
Mảnh đất theo Chúa nơi đây các người.

99.

Người Maure dối trá nói nơi.
Đất này là cõi của người Chrétiens.
Thật ra đây đất các miền,
Dân Mohamet ở trên đất này.
Hắn bày mưu lừa dối đây,
Âm mưu lường gạt đến ngày tử vong.
Đảo Quiloa nổi tiếng danh,
Quân lực hùng hậu vượt Mozambique.

100.

Vui mừng thuyền hướng đảo chờ,
Cythere thần nữ hải hồ vinh danh.*
Thấy thuyền rời khỏi hành trình,
Để vào nơi chốn tử vong bất ngờ.
Không thấy mặt đất xa mờ,
Có thể nguy khốn những người mình thương.
Thần thổi cơn gió dẫn đường,
Đưa ra xa chốn dẫn đường gian manh.

101.

Người Maure đòi bại bạc lòng,
Không dẫn được đến chỗ vùng hấn mong.
Nghĩ đến mưu khác, dã tâm,
(Luôn luôn hiểm độc trong lòng hấn thôi)
Bảo với Thuyền trưởng một lời,
Rằng cơn gió mạnh thổi thời đã qua.
Đảo khác gần đây không xa,
Dân Maure lẫn lộn cùng là Chrétien.

102.

Càng nói hấn càng dối hơn,
Như ở xứ khác dân miền đất xa.
Dân không theo Chúa mà là,
Sùng kính Mohamet tỏ ra nhiệt cuồng.
Thuyền trưởng tin người dẫn đường.
Bảo thuyền cập bến vào trong đảo này.
Nhưng Cythere chống đối ngay,
Không cập bến được, thuyền bày nơi xa.

103.

Đảo gần với đất liền qua,
Một con lạch nhỏ vào ra các thuyền.
Thị trấn dọc bãi cát vàng,
Nơi đây là một phố phường khang trang.
Các thuyền xa bờ biển xanh,

Nơi vào xem cũng an lành thuyền đi.
Vị vua lớn tuổi trị vì,
Mombasa tên đảo, vị chi phó thành.

104.

Thuyền trưởng đến nơi lòng mừng,
Lạ kỳ ý gặp dân cùng đức tin.
Ông nói với người dẫn đường.
Kìa các thuyền mới rời vùng bến đây.
“Mang thông điệp đến vua này,
Giới thiệu vua biết, ai ngày đến thăm.”
Và Bacchus đã báo tin,
Đã từ lâu với dạng hình Maure dân.

105.

Thông điệp mang lại tình thân,
Nhưng nọc độc lại dẫu thâm bên trong.
Vì các tư tưởng nghịch tâm,
Các âm mưu giữ trong lòng dối dang.
Ôi ! thật nặng nề đau thương,
Con đường sinh tử vẫn thường xảy ra,
Nơi mà hy vọng chắc là,
Cuộc sống nghịch cảnh can qua vẫn thường ?

106.

Trên biển sóng gió hải hùng,
Cái chết cũng đã sẵn sàng đợi mong.
Mặt đất mưu toan chiến tranh,
Luôn luôn đối diện với cùng rủi ro.
Phận người ai biết bến bờ,
Ai thời che chở được giờ tử sinh.
Trời cao có thấu chăng lòng,
Gieo chi số phận con trùn thế gian.

CHÚ THÍCH

Đoạn 1 câu 4 , Taprobane (Ta Brò Ban) : Theo tác giả là Tích Lan, Ấn Độ theo vài người khác là Sumatra.

Đoạn 3 câu 2. Thành Troie, Sử thi Iliade, quân Hy Lạp hợp binh vây thành Troie của vua Priam, vì hoàng hậu Héléne vợ vua Ménélas bị Paris và Énée, dùng thất lung thần Vệ Nữ mê hoặc đem về Troie.

Đoạn 4. Tagides (Ta Gít): dân vùng sông Tage (Tejo, tiếng Bồ Đào Nha) chảy qua Lisbonne.

Phebus (Phô Bút) một tên khác thân Apollon (A Pô Long, An Long).

Hippocrène : Suối Thi Thần. Dòng suối Hélicon do con ngựa bay đập móng chân làm suối chảy ra, nơi thần Apollon và các Thi Nương ở.

Maure : Người Á Rập Hồi Giáo thánh chiến, chiếm bán đảo Tây Ban Nha 4 thế kỷ.

5. Pan : con thần Hermès và Dryopsm thích thổi sáo.

Đoạn 8 : Ismaélite (Ít Ma Lít) ; theo Thánh Kinh là tổ tiên sinh ra người Á Rập.

Gentil : Người không theo Hồi Giáo, người Ấn Độ Bà La Môn uống nước Sông Thiêng (sông Hằng Hà).

Đoạn 11. Rodomont nhân vật trong Orlando innamorato. Thơ Boiardo. Roger, tiếng Ý Rougghierro, nhân vật trong Roland furieux của Aristote.

Đoạn 12 : 12 cặp dũng sĩ nước Pháp. của vua Charlemagne.

Homère : Những phiêu lưu thám hiểm đáng được cung đàn Homère ca tụng.

Thi ca khúc VI. 43-68 kể lại dài dòng hơn.

Énée :(É Nê) Sau khi thành Troie thất thủ, Énée dẫn dân Troie trốn chạy sang lập thành Rome.

13. Charlemagne vua nước Pháp chinh phục các nước, thống nhất Âu Châu.

Alphonse: vua Castille cho đất Bồ Đào Nha làm của hồi môn cho con gái thành hôn với kỵ sĩ Henri người Pháp giúp đỡ chiến đấu chống người Maure, Á Rập dành lại được bán đảo Tây Ban Nha. Con của Henri và con gái vua Castille họ trở thành vua Alphonse Đệ Nhất.

- Jean : lãnh chúa Aviz thắng Castillan ở Aljubarrota trở thành vua Bồ Đào Nha Jean Đệ Nhất.
- Jean II. Vị hoàng tử hoàn hảo.
16. Téthys (Thétis) kết duyên với Vasco de Gama, biểu tượng của Đế Quốc Biển Cả Bồ Đào Nha.
17. D. Sebastião. Sébastien, là cháu nội của Jean III và cháu ngoại của Charles Quint. Người cai trị rất hoà bình và người chinh phục các nước.
18. Chỉ hải hành Vasco de Gama Bồ Đào Nha, khác với chiến công Argonautes, người Hy Lạp đánh thành Troie.
19. Protée (Bò Tê). Thần Biển Cả buổi trưa lên bờ ngủ chung với đàn hải mã. Trong Odyssee IV.404. Thần Protée biết được tương lai vận mệnh mỗi người. Nhưng phải lập mưu kế thừa lúc ông ngủ say ôm chặt lấy ông để ông khỏi biến thành con vật khác, buộc ông nói lời tiên tri.
20. Jupiter , Thần Vương (Zeus). Vua cõi Thần cõi Người ở Olympe. Zeus trừng trị bằng Sấm Sét. Vulcan, Héphaïstote. Trong Thần thoại Hy Lạp, truyện Odyssee: Vì bênh mẹ Héra, bị Zeus nắm chân quăng xuống trần rơi xuống núi Etna, nên bị thọt chân. Còn gọi là Thần Hỏa Thái, hay Thần Lò Rèn lấy núi Etna làm Lò Rèn. Héphaïstote có vợ là Thần Vệ Nữ, nhưng Vệ Nữ ngoại tình với Arès (Mars, Thần Chiến Tranh). Héphaïstote làm máy bẫy lưới trên giường trời chặt hai thần đang ân ái, và mời các thần khác đến phân xử. Thần còn đúc khiên giáp và kiếm cho Achille.
- Mercure: tiếng Hy Lạp Thần Hermès, Thần Truyền tin, con Jupiter và Maïa . Maïa con gái Atlas thần Nâng Địa Cầu.
21. Camoões cho rằng mỗi vị thần ở trong ngôi sao mang tên mình. Theo thứ tự Saturne, Jupiter, Mars, Soleil, Vénus, Mercure, Diane. Thần Mặt Trời là Apollon. Diane là Thần Mặt Trăng. Camões quan niệm vũ trụ bắt nguồn từ thần thoại Hy Lạp, nhưng lại pha trộn ảnh hưởng từ thời Inquisition, Jupiter trở thành Chúa Trời duy nhất, là đấng vạn năng sinh ra và cai quản vũ trụ, và hoá thân thành Jésus.
24. Các nền văn minh sáng chói Cổ Đại. Assyriens: vùng Syrie ngày nay xây dựng Babylonne, tháp Babel. Perses (Ba Tư) : Iran ngày nay. Grecs : Hy Lạp và Romains Đế quốc La Mã.
26. Sertorius (Sec Tô Ruyt). Phụ tá của Marius chiến thắng độc tài Sylla ở Bồ Đào Nha trên bán đảo Tây Ban Nha. André de Rescende lập bản dinh tại Evora lãnh đạo kháng chiến chống lại Rome. Để tuyên truyền cho dân tin tưởng mình, ông dắt theo một con nai, bảo rằng đó là một vị thần hóa thân phù hộ mình. Ông bị đánh bại bởi Pompée.
27. Vasco de Gama đi đến các nơi, ngày càng dài hơn. 8 tháng 7 khởi hành tại Lisbonne ngày dài khoảng 15 giờ, thì tại Cap Vert ba tuần sau ngày chỉ còn 12 giờ. Cách giải thích do vùng ôn đới Bắc và Nam. Phía Bắc vùng ôn đới là Lisbonne, người Bồ Đào Nha đến vùng ôn đới Nam Mũi Hảo Vọng vào tháng 11 là bắt đầu mùa hạ Nam Bán Cầu, nơi đây ngày thật dài.
28. Vasco de Gama qua mùa đông từ tháng 11 đến tháng 3 ở gần cực Nam Bán Cầu nơi đây thời tiết mùa hạ, nên không bị giá băng mùa đông.
30. Bacchus :(Bắc Chuýt) Thần Rượu Nho.
31. Nysa (Ni Sa) thành phố Ấn Độ, gần Méros, truyền thuyết dân gian dân ở đây là hậu duệ Luxus, có thuộc địa thành lập bởi Thần Bacchus.
32. Georges le Gentil nhắc lại theo Strabon truyền thuyết Bacchus chiến thắng tại Ấn Độ thời Alexandre.
34. Cythere: một tên khác của Thần Vệ Nữ. Beaudelaire có bài thơ ca ngợi đảo Cythère Hy Lạp Thần Vệ Nữ. Nghĩa bóng nói sự thanh lịch người Bồ Đào Nha vì là người kỹ sĩ của Thần Vệ Nữ.
35. Lấy ý từ thơ Virgile, Enéide IV.442-444. Borée : Gió Bắc Cực, Bắc Phong, Bắc Khuê, gió thổi các làn ánh sáng như nhảy múa huyền ảo.
38. Bán cầu phương Đông.
39. Lusus (Lu Sút) theo truyền thuyết thần thoại là con Bacchus. Lusitaniens là con cháu Lusus.
42. Chỉ đất cũ Phi Châu.
46. Theo huyền thoại giống da đen là do Phaéton con thần Apollon. lấy chiến xa của cha chạy vì không biết lái nên chạy qua gần mặt đất, làm cháy những người dân gần đó nên sinh ra giống da đen. Éthiopienne tiếng Hy Lạp có nghĩa là 'chạy', người cháy.
47. Cái tù và bằng võ ốc lớn, người Phi Châu thường thổi.
49. Lyaeus (Ly A Uýt) danh hiệu của Bacchus. Thần Rượu Nho.
51. Chòm sao Đại Hùng Tinh, Bắc Đẩu không thấy ở bán cầu Nam.
- Achéron (A Chê Rông) vùng đất tiếp giáp địa ngục, có người đưa đò trên sông Cocyte và sông Styx đi xuống Địa Ngục.
53. Theo Barros (II.10.6) Mahomet (Mô Ha Mét) con người đàn bà Do Thái Amina và người Ả Rập Abdallah.
56. Tại Moçambique , Mozambique (Mô Dăm Bích Cờ) mặt trời lặn trên đất liền. Nhưng Camões người Bồ Đào Nha nên mặt trời lặn ở Đại Tây Dương.
59. Mặt Trời Hélios con của Hypérior và Théia. Nhưng từ Eschyle lại lầm với Apollon là Thần Ánh Sáng.
60. Cheikh: Thủ lĩnh. Ông Hoàng người Maure (Mouro) ban đầu lầm người Bồ Đào Nha với người Turc tín đồ Hồi Giáo chiếm Constantin.
63. Nhìn con tàu, họ đổi ý kiến và kiểm tra xem có phải là người Thiên Chúa Giáo.
71. Jésus dòng dõi David.
73. Bacchus:(Bắc Chuýt) Thần rượu nho sinh non tại Thèbes, Jupiter cứu nuôi trong bắp đùi cho đến thời kỳ sinh nở đầy đủ.
75. Con Philippe (Phi Líp) : Alexandre (A Lịch Sơn) và Trajean(TraDân) chinh phục đến Tây Bắc Ấn Độ.
92. Thuyền độc mộc : Thân cây lớn đục rỗng tạo thành một con thuyền dài.
94. Ông Hoàng : Cheik thủ lĩnh người Maure.
95. Người dẫn đường: dịch từ chữ mesageiro chữ Bồ và pilote chữ Pháp.

96. Amphitrite (Âm Phi Trích): Nữ thần của Biển Mặn vợ Thần Poséidon, luôn luôn có các tiên nữ Néphée (Nê Phê) đi theo hộ tống với hình dạng cá heo (dauphin)
98. Simon (Si Mông) trong chuyện Ngựa gỗ thành Troie, giả làm người bị Achéens đánh đập trốn sang thành Troie, khi quân Acheens rút đi chỉ để lại con ngựa gỗ to lớn có Ulysse và đồng bọn ẩn nấp. Simon nói rằng đó là vật hiến dâng quân Hy Lạp cho thần Pallas (Athéné) trước khi rút quân, sẽ mang lại chiến thắng cho ai có nó. Quân Troie tưởng thật phá tường đẩy ngựa gỗ vào thành.. Nửa đêm quân Hy Lạp lại đổ bộ đến, Ulysse và các bạn từ trong ngựa ra đánh mở cửa thành, khiến cho thành Troie kiên cố bị phá tan tành. Énéide II.
103. Mombasa (Mom Ba Xa).